

Tala P. M. Dams á tingi 1. august 1950.

Uppsøgnin til landsstýrið.

Eg havi haft ta æru at umboda javnaðarflokkinn í stjórnarmálum undir krignum og til landsstýrið varð sett. Havi verið flokksins talsmaður undir skapanini og viðgerðini av teirri nýggju stýrisskipanini. Hugsí ikki, at eg gangi nøkrum ov nær, um eg sigi, at at tað eru javnaðarflokksins uppskot og tankar, ið ein meirluti saman við Dönum at enda samdust um og samtyktu á lögtingi og á ríkisdegi.

Sum teir veruligu fedrar til stýrisskipanina nýggju, hildu javnaðarmenn seg skulda at vera við til at mynda tað fyrsta landsstýrið.

Javnaðarflokkurin gamla sjálvstýrið og sambandsflokkurin gingu so ímráðingar um myndan av landsstýrinum og samdust um,

at meðan sambandið skuldi fáa lögmannin og harvið leiðsluna í landsstýrinum, skuldi javnaðar- og sjálvstýrisbólkurin fáa lögtingsformannin og leiðsluna á tingi.

Harnæst undirskrivaðu flokkarnir við A. Samuelsen, lögmannin, Johan Poulsen, lögtingsmannin, fyrri sambandsflokkinn, Louis Zachariasen, landsstýrismannin, fyrri sjálvstýrið og mær fyrri javnaðarflokkinn ein arbeidssáttmála við 15 punktum og sum byrjadi soleiðis:

»Undirskrivaðu Sambandsflokkur, Føroya javnaðarflokkur og Sjálvstýrisflokkur eru vorðnir samdir um at seta landsstýrið við A. Samuelsen, lögtingsmannin, sum lögmannin, og at vit í fyrstu syftu binda okkum til sum minsta mál at arbeida fyrri...«

Hesi 15 punktini viðvíktu:

1) Gera ta socialu forðingina í Føroyum ein góða og í Danmark.

2) Fremja ta mikið umrøddu heildarættan fyrri sjúkrabúbygging í Føroyum.

3) Statsstudning og bilig og langfreistað lán til havnabygging í Føroyum.

4) Skipa fyrri at húsabyggingin í Føroyum verður eins væl fíggjað og lætt at fáa í lag sum í Danmark.

5) Langfreistað og bilig statslán til ravmagnan av Føroyum.

6) Statsstudning og bilig statslán

DAM og GRÖNLAND

ina eru lidnar, verður Grönland eitt opið land fyrri Føroyingum at veida, búgva og virka í.

Hetta úrslit og verk Dams kann hvørki Dagblaðið ella nakar annar fjala, í hvussu so blaðið og aðrir politisku figgindar Dams spennu seg út at spreidda ósannindi út um Dam.

til bygging av kostskúla og studentaskúla við umskipan av okkara hægri skúlskapi.

7) Inn og útflutning sum sermál.

8) Skipan av valutaviðurskiftum og sterlingbólkaspurninginum.

9) Skjóta loysing av telefon- og flúgvísambandinum við útheimin.

10) Keyf av Landmandsbankens partapeningi í Føroya Banka og broytan av bankaskipanini.

11) Industrialiseran av fiskivinnuni og styrkjan av øllum fýroyskum ídnaði.

12) Arbeida fyrri at fáa tey stórst möguliga rættindi í Grönlandi, harundir útbyggjan av havnaviðurskiftum, skipasmiðju, oljutangum o. t.

13) Gjögnumsföran av plánum um Suðurhavshvalaveiðu við byrjan í Føroyum og möguliga eisini í Grönlandi.

14) Oljubryggjan í Söldafríði verður at byggja sum samtykt av tinginum, og spurningurin um einkar flytan av olju verður skjótast gjørligt nærri at seta í verk (ordrætt úr sáttmálanum.)

15) Nýggja og betri lønskipan fyrri fólkaskúlakærarnar í Føroyum.

Í treysti til at flokkarnir fóru at kenna seg bundnar av undirskriftum teirra oddmanna, segid eg við myndanina av landsstýrinum frá stórum vónum um eitt gróðraríkt samarbeiði, og eggav lögmannin míf álítistreytti.

Menn tað gekk tesverri ikki long tíð, til sambandsflokkurin breyt undirskrift A. Samuelsen, lögmanns, og Jóhann Poulsens, lögtingsmanns og lærara, við at ganga saman við fólkaflokkinum í at fella oljumálið.

Mær tykir sum hetta grima brot av orði sínum og avtalu eins og lamdi allar moralsku aftringar, í sambandinum yvir fyrri socialistunum — teim treytum, sum socialistarnir settu fyrri at standa aftanfyrri landsstýrið undir sambandsflokksins leiðslu. Sambandsmenn ikki einans brásteðgaðu við at leggja orku sína á at fremja mong av teimum nevndu sáttmálapunktunum, men tóku upp eitt systematisk arbeiði fyrri at troðka javnaðarmenn burtur frá leiðsluni í nevndum og á tingi.

Eg kann taka fram nøkur dømi:

William Smith var formaður í fiskivinnunevndini. Sambandið rak hann burtur og settu Poul Niclasen í staðin.

Í telefonnevndini valdisambandið heldur fólkaflokksmannin Hákon Djurhuus enn ein socialist til formann.

Í fíggjarnevndini varð eg

avsettur sum formaður og sambandsmaðurin Johann Poulsen settur í staðin.

Í veganevndini varð javnaðar- og sjálvstýrisbólkamaðurin S. P. Zachariasen avsettur sum formaður og sambandsmaðurin Hans Iversen settur í staðin.

Í vörunevndini varð sambandið við til at seta fólkaflokksmannin Ellefsen sum formann aftaná Davidsen.

Í Öyrnafjallsnevndini var sambandið saman við fólkaflokkinum at seta fólkaflokksmannin Hákon Djurhuus sum formann í staðin fyrri meg.

Í búnaðarráðnum hava sambandsmenn í landsstýrinum gingið frekligast móti avtalu og teim knæsettu parlamentarisku forholdsreglum innan fyrri norðlendskan politikk. Har sita 3 menn. Eftir galdandi luftfallsreglum við valum av monnum eiga teir trýggir partarnir á tingi: Fólkaflokkurin, sambandsflokkurin og javnaðar- og sjálvstýrisbólkurin hvor sín mannin við tiltaksmanni. Men hóast so er, aftrar sambandsmeirilutin í landsstýrinum segir ikki við politisk at lumpa ministerið at koyra socialistin Hans Dalsgaard, ið er valdur av javnaðarmönnum at sita í búnaðarráðnum, meðan J. P. Davidsen er landsstýrismannur, og velja sambandsmannin Jens Kristian Olsen at vera búnaðarráðslim fyrri Davidsen.

Eingin kann hugsa sær ein stórri, frekari og kynskari politiska tóku fyrri ikki at siga stuldur. Eg var fullkomuliga forfardur, tá ið eg hoyrði um hesa óspektargerð sambandsins.

Eg havi hoyrt, at sambandsmenn skulu umbera hesa ógerð við tí at Hans Dalsgaard skal hava viljað horið so í band, at J. P. Davidsen ikki skuldi koma aftur í sess sín í búnaðarráðnum.

Eg veit, at hetta er grim ósannind.

Eg veit, at eingin hevur verið hollari vinur Davidsens enn Hans Dalsgaard.

Eg kann siga, at tað var ein flokks avgerð, at so langt sum javnaðarflokkurin kundi rökka, skuldi Davidsen koma aftur í teir sessar, hann gav frá sær, tí hann fór inn í landsstýrið.

Eg havi hoyrt politiska mótstøðumann Hans Dalsgaards, búnaðarráðslim Antonius Sørensen, vátta og ógvuliga kraftina undirstríka, at tað er tann grimasta ósannind, at Hans Dalsgaard ella nakar annar búnaðarráðslimur hevur talað ella gjørt nakað, sum kann skiljast sum roynd ella vilji til at fara Davidsen at koma aftur í búnaðarráðið. Tvorturímóti sigur A. Sørensen, at Hans Dalsgaard hevur sagt, at hann kann ikki hava sett uppskot um ella verið við til stórbroytingar,

tí hann visti, at hann bert skuldi sita nakrar mánaðar afturat. J. P. Davidsen kom ætlandi vegna nýval og haravstandandi mögulligt nýtt landsstýrið aftur í búnaðarráðið.

Er nakað skriv komið frá búnaðarráðnum sum kann misikljast viðvíkjandi Davidsens støðu at koma aftur sum limur í búnaðarráðnum er tað ein skeivleiki frá viðkomandi starvsmanni í ráðnum.

Ellar er her talan um diplomatiskar »intriguer« frá øðrum staði ella støðum?

Eitt er vist, at ærligari og rættskafnari mann enn Hans Dalsgaard finnur tú ikki. Í honum býr ikki svik, allraminst móti partamanni sínum. Tað, sum her er hent, er tí ikki einans politisk tóka, men umberslan fyrri henni, sum sambandsmenn nú flyta fram, er beinavegin ærurkreinkjan av heiðursmanninum Hans Dalsgaard.

Javnaðarflokkurin mótmælir tí sum frá sambandsins síðu er farið fram her, og vil bera hetta mótmæli við frágreiðing fram fyrri ministerið.

Tað seinasta, sum hent er, er sambandsins syftan at halda avtaluna viðvíkjandi javnaðar- og sjálvstýrisbólkens leiðslu á tingi.

Mannagongdin við hesi svika-syftu var henda: Stuttu løtu Dönn farið varð í skráðgonguna frá tinghúsinum, kom lögmaður til mín sum flokksformann og spurdi, um okkara flokkur ikki vildi ganga við til at útseta valið av tingformanninum 2 dagar, til Johann Poulsen og Weihe vóru efturkomnir úr Danmark. Hann hevði talað við Th. Petersen, sum hevði svarað at tað mátti formaðurin um.

Eg dugdi ikki at fata, hvørja ávirkan tað skuldi hava á formannsvalið, at tveir menn vóru burturi. Sambandsflokkurin var heima, um hesir menn ikki mótta. Tað, ið var at gera, um ætlanin var at afturvelja formannin, var, at samgongflokkarnir sambært avtaluna við setan av landsstýrinum skriftliga lögdu fram, at teir gingu saman um at velja tingformannin. Sambandsmenn hövdu jú segði eg troðkað javnaðarmenn burtur allastaðni, har ið teir kundur. Tað var kanska ætlanin nú at koyra javnaðarmannin fra sum lögtingsformann? Men man vildi kanska ikki gera tað, meðan Sviar vóru her? Viðvíkjandi útsetanini var annars ein spurningur um, hvat ið tingskipanin segði. Val av formanninum skuldi fara fram við byrjanini av hvørji nýggju tingsetu.

Lögmaður segði, at skuldi formaðurin verða afturvaldar, mátti avtalur-gerast eisini um annað.

Eg helt hetta vera lögið. Vit